

ЧАСОПИСЬ
для
руських родин.
Виходить щодня
крім днів по-
недільних і святых.

БУКОВИНА

Редакція і адмі-
ністрація в Чер-
нівцях ул. Пе-
тровича ч. 2.
Передплата
10 зр.

Краєва середня господарська школа в Чернівцях.

Такий край, як Буковина, що більше як на половину складає ся з рілі, долин і пасовищ, мусить очевидно займатися рільництвом і годівлею худоби. І справді здавна-давен нарід на Буковині жив з рілі та з худоби, поки не настали нинішні тяжкі часи, коли вже треба або розумніше господарити або її голодувати. Наш буковинський рільник і по нинішній день не знає здобутків західної культури і господарить по старосьвітски, так як его батько і дід і прадід господарив. Коло рілі не ходить так, як деінде; тому її не диво, що она ему не дає тільки хісна, як другим дає навіть гірша ріля. В численних статях, а особливо в „Рільничій продукції західної Галичини і Буковини“ Вяч. Будзиновського, друкованій в свій час в *Буковині*, ми виказували докладно лиху господарку рільничу в нашім краю. Пізнали ся на тім і краєві власти і зрозуміли, що треба щось доконче зробити для піднесеня в краю рільництва. Але як то в нас справи панські все скоро полагоджують ся, а селянські відкладають ся з року на рік, так було і з тою гадкою про піднесенє рільництва. Ще в році 1852 тодішній заслужений президент краєвого рільничого товариства др. Петрович порушив потребу заснованя рільничої школи. Тоді его не розуміли добре ті, що мали би постарати ся о школу; аж в р. 1868 внесло згаданє товариство просьбу до сойму о школу, сойм послухав товариства і заложив школу; котру отворено в осени 1871 року. Для неї закуплено

30 ha ґрунту — отже було на чім господарити.

Була то отже перша інституція, що мала вчити господарства. Школа була, але учеників не було, мало хто нею займав ся, одним словом не було з неї хісна. Рільники пани так поступали собі, як би зовсім ніякої рільничої школи в краю не було. Тягнуло ся се двацять п'ять літ, край давав гроший на школу більше, ніж мав з неї хісна, поки прийшли опікуни школи на думку, що щось у школі не йде так, як повинно. Отже в р. 1896 переіменили ту школу на середню, плян науки прийняли такий, як у всіх середних господарських школах в Австрії, ученики дістали право однорочної військової служби, — і се троха помогло. Коли в році шкільнім 1886/87 було в тій школі учеників всего 16, то вже в р. 1890 було їх 47, а в р. шк. 1895/96 — аж 90.

Коли так число учеників зросло, то виїшла потреба нового будинку. Стара школа містила ся в двох старих будинках. Думали ті будинки переробляти і побачили, що годі. Отже сойм краєвий рішив в р. 1895 дати на новий будинок 94.000 зр. — і за ті гроші ми дістали в Чернівцях напротив Volksgarten-у новий, гарний, одноповерховий будинок для господарської школи, поставлений після пляну проф. Ерїха Кольбенгаера.

Так тепер уже маємо і середню школу господарську зі всіми вигодами і учеників коло сто. Будучність школи забезпечена, іде лиш о то, аби ученики з неї оставали ся в краю, а не виїздили за грани-

цю краю, бо тоді хісна з того ми не будемо мати.

Та школа є німецька, (руського і волоського вчать лиш яко предмету) а на всіх німецьких школах на Буковині лежить одно прокляте, що не опирають ся на більшости населеня, тільки на меншости: не на Русинах і Волохах, тільки на Німцях. Як до гімназії годі дістати ся рускій дитині без знаня німецької мови, так годі її дістати ся і до кожної середної, отже і сеї господарської школи в Чернівцях. Все для Німців а Русинам і Волохам за їх податки — самі відпадки, з ласки на потіху.

Правда, Русини дістали н и з ш у руску школу рільничу в Кіцмані а Волохи таку саму в Радівцях, але чому би Русини і Волохи не мали мати і своєї середної рільничої школи в краю, того ми ніяк не можемо зрозуміти. На Буковині всі так привикли до германізації, що в данім випадку волять, аби школа рільнича еще через 25 літ не приносила хісна для краю, ніж аби в ній ученики вчили ся в своїй мові з успіхом рільництва. А ще такі часописи, як Buk. Post, величають ся підтримуванєм германізації!

Певна річ, колись до того мусить прийти, що і в середній господарській школі в Чернівцях будуть учити по рускі і по волоски. Але аби до того тим скорше дійшло, та щоби Русини мали своїх рільників з вищою освітою, то потрібно їм доконче посилати своїх синів і до тої школи.

Русини знають для своїх дїтий лишє таку найвищу кар'єру, яку дає університет: св'ященик, професор, правник і лікар

11)

Буковинська Русь.

Культурно історичний образок.

Написав

др. Ст. Смаль-Стоцький.

(Далше.)

Першим учителем в заведеній школі клерикальний був еромонах игумен монастиря Ковальського в Басській єпархії, пізнійший (1789—1812) владика буковинський Данііл Влахович. Его поручив митр. Карловецький 16-го сїчня 1786, бо умів трохи по волоски, а прибув він до Буковини дня 10-го мая 1786.¹⁾

Спершу мала тота школа бути в Радівцях, але задля недостаточного поміщеня вибрано Сучаву. Першого року було ледви 7 кандидатів,²⁾ два роки пізнійше (1786) вже 33.³⁾ Школа тота була однокласова аж до 16-го жовтня 1788, відтак трикласова. „Найбільша часть кандидатів вступила до тої школи, уміючи лишє читати, писати і уживати книг церковних, иньші покінчили трикласову школу нормальну і знали проте всі 4 рахункові операції. Між всіма був лиш оден

(Іван Никифорович), що укінчив 2 класї гімназійні в Бучачу. З кінцем р. 1789-го перенесено школу до Черновець, куда перейшов Влахович, іменованій 23-го марта 1789 владикою по смерті Херескула († 2-го лютого 1789).¹⁾ Що йно 1791 (10-го грудня) постановлено, що кандидати „мусять що найменше укінчити школу нормальну“.²⁾ Кандидатам давали місячні стипендії по 6 зр. і помешканє. Того року розширено также плян науки — до попередних предметів прийшла ще догматика, моральна і гомілетика.³⁾ Правительство дуже о то дбало, аби піднести уровень освіти між духовенством і вже 11-го грудня 1792 бажало завести науку фізики і філософії (після Бавмайстра), але не було сил учительських. Правда, вже в Regulierungsplan-і (в § 89) сказано: „по укінченій школі нормальній має ся вислати на кошта релігійного фонду чтирох найспосібнійших кандидатів до Львова, аби там слухали humanior-ів і філософії а відтак в Чернівцях, наколи вже буде, або в Карлівці учили ся теології, але тим змаганям правительства, подати духовенству вищу освіту, не довіряли Буковинці, ніхто не хотів навіть за стипендією і осібною нагородою 60 зр. для батька їти до Львова слухати humanior-ів і філософії.“⁴⁾ Замість того радить митрон.

¹⁾ Тамже 676.

²⁾ Тамже 679.

³⁾ Тамже 679.

⁴⁾ Тамже 681.

Стратимирович вислати молодих людей до російських духовних академій. З того бачимо, як не було тоді ще на Буковині людей, котрі пізнавали б користь вишого образования. Помімо того, що таким молодим людям були вже заздалегідь призначені висні ієрархічні становисєка (так після § 90-го того Regulierungsplan-у мали вони зараз таки по укінченю стати протоіонами), помімо того, що се було наперед всоуди оголошено, не зголошував ся ніхто!! Не маючи довірія до заграничної науки, домагає ся Влахович вже 6-го марта 1793 отвореня лицєя в Чернівцях.¹⁾

Се були перні почини австр. правительства для уцивілізованя буков. духовенства і не дасть ся заперечити, що вже така клерикальна школа, яка вона була, защецлювала в кандидатах духовного стану свідомість ваги їх важного покликаня на учителяв слова Божого. Зрештою тота школа була в тих часах взагалі єдиноким висшим закладом науковим на Буковині, і до неї ходили не лиш ті, що хотіли бути св'ящениками, але і иньші.²⁾

Та правительство не ошинуло ся на тих перших наліятивних починах. Уже 5-го серпня 1805 дав цїсар Франц порозуміти чєско-австр. надвор. канцелярії, що він не думає „обмежити науку синів із стану міщанського і всіх тих, що

¹⁾ Тамже 682.

²⁾ Тамже 684.

¹⁾ Onclul: Einiges IV. 600. сл.

²⁾ Тамже IV. 606.

³⁾ Тамже IV. 672.

— отсе однокі ідеальні становища по думці Русина. Змислу до чого иньшого у Русина нема. Тимчасом ми на тім дуже зле виходимо. Ні ми до торгівлі не спосібні, ні до промислу, ні до рільництва — все те за нас ведуть розумно і практично чужі люди і коли ми нарікаємо на тяжкі часи, они на нас роблять маєтки. З такою нерозумною традицією вже давно пора зірвати — і тому ми звертаємо увагу буковинських Русинів, щоби они, о скільки лиш можуть їх діти дати собі раду з Німеччиною, користали з середної господарської школи в Чернівцях. З тої школи можуть вийти наші люди, що не потребують зараз зовсім знїмчити ся; що можуть при тім учити ся бодай приватно по руски, а нам таких людей в краю доконче потрібно.

Волохи а церков.

III.

Положене нового правительственного начальника церкви Геннадія так у відносинах до клиру, як і до краю вже від перших хвиль було неясне і прикре. Уступства, які починив в парламенті на користь держави, уважала більша часть суспільности чином нечесним, за рід зради, і викликала ще більше знеохочене до примаса. Духовенство не могло симпатизувати з єпископом, о котрім знало, що єсть тільки повільним орудієм правительства, котре стреміло до вкорочення автономії церковної та обкороєня прав та свободи клиру. Висші сфери духовні рівнож не мали охоти підирати свого начальника. Їх коло в очи та будило у них заздрість се несподіване видвигнене Геннадія на найвисше становище в єрархії. До kwasів причинило ся ще й самолюбство митрополита з Ясс, котрого від давна уважали кандидатом на престол примаса; тимчасом з перед рук забрав ему єпископ з Арджеш Геннадій.

До того причинило ся ще й нове знеохочене. Показало ся, що новий примас не хоче бути тільки мальованим начальником, але взяв ся енергично до викоренєня всяких надужит в клирі. Прихильна для него часопись „Dreptatea“ (справедливість) оголосила свого часу, що одному єпископови виточив процес о потрібний

злочин: о присвоєне собі 4000 фр., назначених на ріжні цілі, о побите при жертвеннику євьяченика і дїякона так, що аж кровію залляли ся, а вїнни о неморальне житє.

Ті енергичні кроки примаса, хотия в дійности гідні похвали, зовсім не причинили ся до сего, щоб ему зеднати вже і так уреджені та неприхильні уми серед духовенства. В тих кроках добачували строгую управу і остру контролю, а клир, особливо висший, мав деякі причини лякати ся такої контролі і за жадну ціну не хотів до сего допустити...

Вскорі примас побудив против себе ще грізнійшого противника т. є. правительство. Приусекали, і то не без підстави, що примас — так як завдачував свое видвигнене на ту гідність тільки правительству, — з кожним міністерством піде рука в руку і на кожний знак буде їх повільним орудієм. Тимчасом Геннадій понад всяке сподіване почав чим раз то сильнійше зазначувати свою незалежність від правительства, всякі міністерияльні розпорядженя та прикази ігнорував, мовби хотів показати правительству, що на нїм завело ся та помилло ся.

Легко можна було передвидіти, що правительство не уступить в бою, а то тим більше, що могло числити на поперте зі сторони клиру. Почались закулісові інтриги і над головою збиралась чим раз чорнійші хмари, що зановідали недалеко бурю; та буря в кінци і вибухла з початком минувшого року.

Перший почав дзвонити на алярм против Геннадія „Adverul“ (Правда), що завдачує свою назву хіба тій обставині, що з засади минає ся з правдою. Єсть се часопись, що помимо своїх скрайно радикальних поглядів, навіть антїмонархічних, і може власне дїятого, єсть найбільше читана в Румунії. Рука в руку з Adverul-ом пішла Vointa nationala (Воля народна) і инші денники та порушили філії публичної опінії. Треба однако признати, що здоровша та ліпша часть опінії, як єспостерегла зміну в поступованю примаса, що перестав вислугувати ся правительству, покинула давню неохоту до него і станула по его стороні. Посинались тепер ріжні брошури, одні за примасом, другі против него, і справа набрала незвичайного розголосоу.

Міністерство незважало на симпатії до примаса, а тому що Геннадій став ся невинїдним так для єпископів як і для правительства, тож постановлено аби его усунути, або присидувати, щоби сам уступив; а щоби захвати бодай на позір форму правну, то ужили до сего синоду, що вже від двох літ був в напружених відносинах до примаса. Як відомо, синод рядить церквою румунською, а статуты синодальні поста-

новляють, що синод аж тогди уважає ся правосильним, коли на него прибуде двох митрополитів (з Букарешту і Ясс), шість єпископів і чотирох архимандритів; в кожнім разі число членів має виносити що найменше 12, і в тім числі конечно мусять бути оба митрополити. Тимчасом митрополит ясський вже з засади від кількох літ враз зі своїми приклонниками не прибував на засіданя синоду, а коли з початком минувшого року отвірала синод, то міністер віроісповіданя Понї своїми інтригами довів до сего, що на синод явило ся ще меньше прелатів як попередних літ. Дїйшло вїнни до сего, що на засіданя синодальні приходив примас ледви з трема або чотирма членами собі прихильними. Геннадій знав добре о поступованю міністра Понього, і коли сей раз з цілою своєю обдуою виразив ему жаль, що єпископи так нерозумно поступають, примас висказав ему такі слова правди, що міністер на щось подібне неприготований, вхопив чим скорше за капелюх і неспостережено вїніє ся з салї засідань, де ему належало ся перше місце.

Тепер уже наступила отверта війна. Ухвалено поставити Геннадія в стан обжалованя. Коротко зібрано цілий ряд закидів, акт обжалованя вручено примасови дня 17. мая 1896 з повідомленем, що єсть відданий під суд синоду, котрий має ся зібрати. Відобрано ему достоїнство примаса, а назначено иньшого, тимчасового заступника.

В три дні опісля Геннадій Петреску станув перед синодом, а станув з цілою гідністю і повагою, вказуючи на неслухність чинених закидів, несправедливість процесу і на цілковиту нелегалність суду, задля поминєня форм як також невідкличних условій правних.

Після обовязуючих канонів синод має складати ся, з обох митрополитів, шістьох єпископів і що найменше чотирох архимандритів; взагалі 12 членів синоду може судити одного члена. Члени синоду, прихильні правительству а противні примасови, на той раз явили ся всі, а було їх 11; аби доповнити число, дібрано пятого архимандрита, і оголошено позірно, що синод легальний. Позірно, бо між тими судьями було трох, що обвиняли примаса, а крім того четвертий, се був той зауспендований єпископ, о котрім була згадка, що сам був відданий під суд, а тим самим не мав права засідати в синоді. Так отже суд над Геннадієм подоптав найкардинальнійші засади справедливости, бо між судьями мав своїх власних обвинителів і публично здекларованих ворогів.

хотїли-б на Буковині учити ся, на саме читанє, писанє і рахунки“, дїятого має надв. канцелярия відповідно до тої его волї поступити. Із сего вийшла черновецька гімназія, перша кляса котрої була отворена 1808 р. а вже 1812-го р. були всі пять кляс. Три роки пізнійше заведено при тій гімназії ще і т. зв. філософію, так що Буковина мала 1815-го р. свій ліцей — найвисший заклад науковий, котрий перший причинив ся до того, що на Буковині почала ся витворювати своя домашна, власна, народна інтелїгенція, котрої, як ми видїли, при прилученю Буковини до Австрії тут зовсім не було, а єї місце заступала ще довго і потім, ба почасти ще і тепер заступає інтелїгенція імпортована з иньших країв. Від того часу (від р. 1809) починають в клерикальній школі окрім катехизму, що доси був властиво одиноким предметом науки, учити также моральної, пасторальної, а также і філософії, а трохи пізнійше — фізики; — сих предметів учили там професори гімназійні²⁾. Від того часу ставляли ся чим раз більшї вимаганя кандидатам стану духовного. Вже 1810-го р. домагає ся правительство, щоб до клерикальної школи приймати лиш укінчених гімназистів. Аби-ж ще висше піднести знанє кандидатів стану духовного, заведено для них 1814-го р. педагогичний курс, а также систематичну науку догматики після Макарія¹⁾.

²⁾ Тамже 686. Тут поданий также подрібний плян науки сих предметів.

¹⁾ тамже 688.

Хоть клерикальна школа безперечно піднесла загальне образованє буковинського духовенства о оден шебель висше, або ще ліпше сказавши, заступила цілком необразованє духовенство сяк так образованим, все таки вона не відповідала і найскромнійшим вимогам, які з початком сего віку ставляли взагалі до духовенства. Спершу старало ся правительство піднести сю школу таким чином, що покликвало на учителів до неї або на надзирателів науки євьячеників із Карловецької дієцезії, але такі стараня звичайно не були успішні (архимандрит Іван Feldvagy просто таки утік з Черновець). Від того часу заходить ся воно около реформи клерикальної школи, бо бажає доконечно піднести єї до одного уровня з католицкими духовними заведеннями. Але владики і консистория все якось зводїкали справу реформи, тому 1816-го р. дня 19-го квітня зносить правительство поступенно сю школу, так що 1818 єї цілком закрито, а жадає заведеня богословского закладу, куда приймали-б лиш тих, що укінчили гімназію і філософію т. зн. ліцей²⁾. Єп. Влахович противить ся тому зарядженю, але безуспішно, і 1818-го р. закрито таки тоту школу по 32 літах єї істнованя, школу, що перша „стала проганяти густі темні хмари невіжества, які тяжко зависли над сим краєм, і звільна промощувати дорогу для світла культури так між духовенством як та-

²⁾ тамже 688.

кож і між народом³⁾. Єї мав заступити иньший заклад.

Зараз таки 1816-го р. жадає правительство, аби вислано 4-ох найдібнійших вихованців клерикальної школи, котрі перед тим укінчили бодай гімназійні студії, по укінченю курсів до Віденьского ц. к. конвікту, аби вони могли на Віденьскім університеті поповнити свої науки і так приспособити ся на учителів до нового богословского закладу. Владика і консистория вагали ся, але нарешті 1817-го р. їх вислано. Р. 1820-го дозволив цїсар пять стипендій по 80 і 120 зр. до Львова і до Відня, р. 1821-го (16-го червня) постановляє цїсар, аби зробити предложене що до заведеня богословского закладу наукового і духовної семинарії. Та не судилось владиці Влаховичови, що клав перші підвалини вислої оєвїти між духовенством, виховав цілі покоління нового духовенства, зробити ще оден крок наперед; він умирає 20-го серпня 1822. Що його наслідник Балушескул предложив 8-го червня 1824 плян науковий для того богословского закладу, після котрого викладовою мовою

³⁾ тамже 691. Пізнійше, можна-б сказати, відновлено єї в видї даскалїї, школи дяків; ба, теперішня даскалїя ставляє навіть більшї жаданя до своїх кандидатів, ніж давна школа клерикальна. І даскалїя, що достарчає цілій Буковині дяків, зн. в кожнім селї бодай одного письменного чоловіка, важна школа з огляду на народну оєвїту. Покійний митроп. Морар-Андрієвич повернув єї в румунїзаційного тарана.

По повенях.

Тепер люди пріють в жарі липневої спеки та згадують лихо, що минуло ся: які то дивні вибаги тої природи! Мов на закінчене тої слітної мелодії, яку нам виграла через цілі два місяці по листю дерев, у баюрах та потоках, по дахах та вікнах наших хат безнастанним дошом, раз дрібним, раз грубим, раз густим, раз рідоньким, зібрала на кінець всі свої сили і загрімала сильним акордом страшної бурі. Не нарікай і нетерпелив ся, чоловіче, але лякай ся і здай ся на ласку вищої сили — хотіла нам певно сказати природа! І ми в смирности духа і в почутю своєї немочи дякуем Богу, що ще гірше не прийшло та минуло ся вже лихо...

Богато потерпіло від послідної зливи містечко Вижиця. Черемош розгуляв ся там зі своїми водами і заліяв ціле передмісте. Кілька хат рознесла вода цілковито і мешканці не мають тепер де голови склонити. Та попри те наробила вода богато шкоди і в других хатах, бо підмулила їх і заліяла пивниці. На полях шкоди величезні. Богато дерева і шутру забрала вода і наробила шкоди підприємцям. Дороги понижені і потребують великої направи. Особливо дорога, що веде до двірця залізничі, була виставлена на папір води. Єї забрала ріка цілком, так що тепер нема доїзду до залізничі. Треба буде будувати нову дорогу через поближкий горб. Сам дворець був цілком залатий. Він лежить над самим Черемошом, котрий рік-річно в тім місці підриває беріг. Коли не забезпечить ся его тревало, то вода готова забрати цілий дворець. А тогди унав би великий тягар на край, бо удержане шляху залізничого належить ще тільки через рік до залізничого товариства, а відтак перейде на край. Тому повинен видіти краєвий зобовязати залізниче товариство, щоби черед переданем шляху краєви, забезпечило як найсильніше беріг Черемоша коло двірця залізничого у Вижиці.

З Коломиї так описують страшну бурю, що відтак викликала нещасте в Падиках. „Коли се пишу, — оповідає один очевидець в Ділі — майже одна третина Коломиї залита водою. Я сам відтятий зі всіх сторін мутною, рвучою струєю, а на моїм подвір'ю плаває повно розбитих коновок, цибриків, містків, брам, парканів, драбнок, дощок, бальків і всякої всячини. Не Прут, але звичайний потік, що в літі часто висихає, залив передмісте Кутеке і часть Надвірнянського. Потік виступив з берегів у ночі около години 1½: тепер деякі хати до половини вікон під водою; люди або повинесли

ся завчасу, або поховали ся по подах, або коло хат по улицах у воді бродять! Поки-що ніхто не погиб.

День перед тим, в суботу 26-го червня, було дуже горячо. Около 8 години вечером настала сильна бура, відтак дощ без граду лив мов з коновки, а блискавки і громи падали раз-по-раз, аж земля дрожала. Коло 9¾ мали ми другу зливу з громами і блискавками без бурі, відтак коло 12-ої третю, а коло 1½ по півночі послідну. За кожним разом дощ лив мов з ведра, а блискавки і громи падали без перестанку, мов-би зближав ся кінець світа... Страшно і тоскно діяло ся в душі чоловіка, коли природа виступила серед темної ночі в цілім своїм грізнім маєстаті, в цілій силі, величині і красі...

З роду-віку не дучалося бачити щось так дивного, красного а страшного! Хмара запалахкотіла широким, синьо-рожевим світлом, а з середної єї, мов головної точки вискакували рівночасно в різних напрямках дві, три, чотири страшні блискавки, а відтак громи. На Багінебергу (передмістю коломийським) перед 9-ою годиною убив грім корову і венра в хліві і запалив хлів; трохи з годом запалив етодолу і то в недалеких сусідстві; на передмістю Кутським оглушив жінку і понарив хлопця, надаючи в хату кошином. Запалив шону на тім самім передмістю. В Сонові (селі коло Коломиї) запалив о 9 години хату, а відтак коло 11-ої другу. І в дальшій околиці видко було думи, а кажуть, що навіть військових офіцирів не лякав ся, бо унав кошином до кухні одного, наробив репоти між посудом та обставом і вернув бідняга назад, — може зі страху. Цілу ніч годі було спати. Я виходив на під і на подвірє, виглядав вікном, але всюди було якось ніяково. Около 2-ої положив ся, о 3½ рано застав обійте і околицю під водою.

Година 1-ша по полудні: Вода опала до половини. Містки позривані, паркани поперевертані, хати пообдирані і понідмуловані, канали декуди розривані, дорога позанадана, розлогі і старанно управлені огороди замулені, а що і другі канали і потоки коломийські розляли, то ціла приміжна долина Прутова дуже потерпіла, чим знов найбільше діткнене бідне населенє.

Підчас тої страшної ночі склало ся нещасте на мості над Косачівкою. Всі попередні вістки показали ся тільки слабими припущеннями що до величини нещастя. Крім двох вагонів першої і другої класи еточив ся і один вагон третьої класи у погубну пропасть шумячої і клекотячої води. Кілько осіб їхало в тім вагоні і тільки найбільше там страшну смерть, годі ще розвідати. Тисячі людей залагали кілька днів місце нещастя і приглядали ся роботам. Є і такі, що

мала бути там мова латинська і німецька.¹⁾ По ріжних персправах відкрито нарешті 4-го жовтня 1827-го р. (в силу розпор. з дня 5-го вересня 1827) перший рік богословського закладу в будинку гімназіяльнім, а 1828 р. семинарію духовну²⁾. Місця професорів в тім закладі було вже ким обсадити, бо 1830-го р. було вже на Буковині 12 богословів, що учили ся у Львові і у Відні.³⁾

Богословський заклад більше відповідав своїй цілі і устояв ся аж до отвореня університету (1875) в Чернівцях; тоді зівстав він замінений на богословський виділ того університету. До того богословського закладу приймали вже лиш укінчених гімназистів і з него вишло нове духовенство буковинське⁴⁾, котре ще і тепер становить значну масу сего стану. Таким чином повстала на Буковині перша інтеллігентна класа і то своя, домашня, міжтим коли світека інтеллігенція ще довго і опісля не була буковинською а імпортованою із пнших країв. Правда ліцей Черновецький почав витворювати і світеку

інтеллігенцію, р. 1824-го було в Черновецькій гімназії вже 132 ученики православні (а р. 1786 ледви 7 кандидатів в школі клерикальній!), але се ішло дуже звільна, що найбільше бачимо з того, що ще і нині не досрела своя домашня інтеллігенція до того, щоб зайняти могла в краю принадлежне єї місце.

Обговорили ми добрі еторони нових наукових заведень на Буковині, але треба згадати і про злі. Відповідно до духу тамтих часів уділювано пр. в гімназії науку особливо латинської мови, друге місце займала рефліа, а відтак ходило также о мову німецьку. Мови народні були з гімназії виключені. Ба, навіть в богословськім закладі, де головно ходило о то, аби вихованці приучили ся добре мови народної, була мова латинська і німецька викладовою, лише насторальну викладали „in der moldauischen Sprache“¹⁾, а що йно пізнійше (14-го мая 1843) жадає владика Гакман „einer eigenen Vorkehrung zur gründlichen Erlernung der moldauischen und slavischen Sprache, welche beide in der Bukowina die Sprachen des Volkes und der Kirche sind“²⁾.

(Дальше буде).

беруть з собою обід з Коломиї і цілий день слідять, як робітники і військо витягають части вагонів і добувають мерців. Але людске співчуте проявляє ся і там, де вже не може нічим помочи...

НОВИНИ.

Чернівці, дня 2. липня 1897.

Іменованя. Комісар староства Георгій Томащук іменованій надкомісарем староства. — Президія буковинської дирекції фінансової іменувала податкових контрольорів Адольфа Бретфельда і Франца Бартофека поборцями податковими для Гурагуморі і для Заставної; податкового адюнкта Костя Канствемба контрольором податковим в Соляці.

Цісарський дарунок. Цісар жертвував на першу поміч для тих Буковинців, що потерпіли від повени 5000 зр. зі своїх приватних грошей. Жертву єю призначив цісар після спровоздана президента краю гр. Гоеса для тих нещасливих, котрим вода забрала, або ушколила хати. Гроші мають ужити на відреставроване домів а також на забезпеченє берегів в найнебезпечнійших місцях, де ріка забирає людям землю. Президент краю видав вже розпорядження, щоби як найкорше принести поміч бездомним людям, та приступити до робіт земних в загроженних рікою громадах.

В Епіналь, у Франції зайшла минувшої п'ятниці в суді бурлива, доси не бувала подія. Присяглі увільнили одну селянку, котра убила свого 4-літнього сінка, завдаючи єму різні муки, а коли дитя не могло скоро умерти, билла єго звірека мати так довго дерев'яним пантом, доки хлопець не скінчив. Підчас оголошеня вироку присяглих публіка так розлютила ся, що напала на присяглих судіїв і билла без милосердя кожного, що понав єї під руки. Перетріпані порядно присяглі помпкали на всі еторони, але публіка переслідувала їх і на улици. Перед судом знов очікували нетерпеливо жєниці на увільнену убийницю. Ледво появилла ся, напали на ню, повалили на землю і були би єї розшарпали, коли би не увільнили єї жандарми і не відвели на ново до вязниці.

Капітан Бойкот (Boycott), котрого імя збогатило міжнародну мову о одно нове слово, помер недавно. Він був управителем обширних посілости земських одного графа в ірландській області Мауо і задля своєї строгости зробив ся у чиншників таким ненавистним, що люд просто кинув на него клятву. Ніхто не хотів іти до него на роботу, всі слуги утїкали від него, ні один пекар не сьмів продати єму хліба і він не мав навіть кому дати собі випрати біле. Під сильною військовою охороною могли спроваджені робітники в падолисті 1880 року зібрати і звести плоди земні а самого Бойкота перевести в иньше місце. Від того часу вираз „boycotting“ (бойкотуваня), ужитий в перше одним дублінським дневником з 13 падолиста 1880 року, почав уживатись між ірландцями на означенє такого поступованя супротив противників, а веко-рі потім перейшов на європейський континент в бесіді соціальних демократів. Так не раз вже бойкотували фабрики, купців, панів а тепер заходять ся віденьські антисеміти бойкотувати жидів.

Телеграми „Буковини“.

З дня 2-го липня 1897 року.

Відень. Справозданє міністерства, оперте на урядовім доходженю константує, що залізничне нещасте коло Коломиї виключно споводувало надзвичайно сильне перерване хмари сєї ночі. Вода підмила нагло насип і підорвала

¹⁾ Тамже V. 30.

²⁾ тамже V. 36.

³⁾ тамже V. 87.

⁴⁾ Після Шематизму буковинської дієцезії за рік 1843-ий, було в тім році вже 99 євященників на Буковині, що вишли із богословського закладу, або як каже Шематизм, „in der Theologie der gr. orient. Kirche nach dem neuen System gebildet worden sind.“ Євященників, що вишли із давної клерикальної школи, було в тім році ще 240.

¹⁾ Onciul тамже V. 94.

²⁾ тамже 94.

міст, через котрий ще перед кількома годинами перейшов спокійно тягаровий поїзд. Шлях і міст находив ся в цілком добрім стані. Нещасте не можна було предвидіти при незвичайній темноті і високім стані води. Число погибших не перестунає після всякої правдоподібности девятьох.

Царгород. Султан мав від царя Миколая знов отримати денешу, в котрій цар в дуже приятельській спосіб просить султана, щоби так в інтересі Туреччини самої, як в інтересі європейського спокою відступив від високих жадань в пересправах мирових з Грецією, бо они не дадуть ся виконати. Денеша кінчить ся залевненем незмінної прихильности царя для султана. Безпосередна інтервенція царя мала і тим разом спонукати султана до рішення; він наказав порті, щоби прийняла пропозиції амбасадорів в справі мира межі Грецією а Туреччиною за підставу дальших переговорів.

В КОЖДІЙ РУСКІЙ ХАТІ і ШКОЛІ
повинна находити ся

Народописна карта
українсько-руского народу,

владжена д-ром Гр. Величком, видана товариством „Просвіта“, а виконана в літографічнім закладі Андрія Андрейчина у Львові.

Книгарська ціна карти, наклеєної вже на полотні, виносить 3 зр. 50 кр., а для членів „Просвіти“ і передплатників „Зорі“ 2 зр. 50 кр., з рекомендованою пересилкою 3 зр.

Купити можна в „Просвіті“ у Львові, ринок ч. 10.

Наклад невеликий; купуйте чимскорше!

„Дністер“
товариство взаїмних обезпечень у Львові в домі „Просвіти“ Ринок 10.

перше і одинокє руске товариство асекураційне, обезпечає будинки, скот, господарські знаряди, збіже в зерні і соломі, сіно в стоггах і будинках против шкід огневих за можливо найнижшою оплатою.

Дністер розпочав пятий рік своєї діяльности. Фонди „Дністра“ після заключень рахункових з днем 31-го грудня 1896 виносять: фонд основний 50.000 зр., фонд резервовий 54731 зр. 04 кр., резерва премій 34737 зр. 03 кр., разом 139468 зр. 07 кр.

Шкоди ліквідують ся і виплачує ся сейчас по пожарі. В 4-х літах виплатив „Дністер“ 1176 відшкодовань в сумі 309.147 зр. 69 кр.

На жите можна обезпечити ся через „Дністер“ після всіх можливих комбінацій в товаристві взаїмних обезпечень в Кракові, котре дає як найкористнійші умовля і видає поліси і квіти в рускім язичі.

Зголошення о уділене агенції в місцевостях, де „Дністер“ не в заступлений, приймають ся.

ДРУКАРНЯ „РУСКОЇ РАДИ“
в Чернівцях.

Перша на Буковині

РУСКА ДРУКАРНЯ
в Народнім Домі

при улиці Петровича ч. 2.

приймає всякі роботи друкарскі в мовах рускій, польскій і німецкій.

ДОБІР БУКВ ВЕЛИКИЙ.

Роботи виконує ся скоро, солідно і дешево.

Русини! удавайте ся з роботами до своєї рускої друкарні!

Хто хоче мати добру і дешево **МАШИНУ до ШИТЯ,**

най удасть ся до мене, то певно не пожалує. Нові продаю дешевше як вкюди, а употреблені, ще добре удержані почавши від 20 зр. і то за готові гроші і на виплат. Хто купить у мене нову чи стару машину, за реперацию не потребує журити ся, бо я роблю тую безплатно через цілий рік.

Русини, удавайте ся до мене, бо я також Русин і обслужу Вас по братньому

З поважанем
В. Данилевич,
машиніст у бровари Штайнера в Чернівцях, при ул. залізничній (Bahnhofstrasse) ч. 26.

Для панів учителів!
INSPECTIONSBERICHT,
Jahresausweis
і Шкільні повідомлення
(Schulnachrichten)
є на складі
в друкарні „Рускої Ради.“
Просимо о замовленя.

ПОЇЗДИ ЗЕЛІЗНИЦЬ
від дня 1-го мая 1897 після часу середно-європейского.

ВІДХОДЯТЬ З Чернівців						ПРИХОДЯТЬ ДО Чернівців						
до Неполоківців, Снятина, Львова, Відня	819	854	1232	404	1025	з Відня, Львова, Снятина, Неполоківців	1128	320	757	811	610	
до Глібоки, Гадікфальви, Гатни, Іцкан і Бурдуженів	1148	351	832	—	635	з Бурдуженів, Іцкан, Гатни, Гадікфальви, Глібокої	—	809	1212	350	1000	
до Садагури, Боїна, Новоселиці	645	430	—	—	—	з Новоселиці, Боїна, Садагури	—	1113	950	—	—	
з Глібоки						до Глібоки						
до Карапчева, Сторожинця, Бергомету, Межибродів	814	535	—	—	—	з Межибродів, Бергомету, Сторожинця, Карапчева	635	1037	800	—	—	
Перший поїзд іде на шляху Бергомет, Межиброди від 1-до марта до 3-го вересня що вівторка і п'ятниці.						Перший поїзд іде на шляху Бергомет Карапчів тільки в понеділок; другий поїзд на шляху Бергомет-Межиброди тільки від 1. липня до 31. вересня що понеділка і четверга; третій поїзд не іде в понеділок.						
з Гадікфальви						до Гадікфальви						
до Радівців	610	1003	228	612	805	з Радівців	542	855	115	550	747	
з Гатни						до Гатни						
до Качики, Гурагумори, Вами і Кімполонгу	1010	201	—	—	—	з Кімполонгу, Вами, Гурагумори, Качики	1258	625	—	—	—	
з Іцкан						до Іцкан						
до Сучави	327	630	1009	216	718	зі Сучави	442	842	130	630	837	
з Вами						до Вами						
до Рус-Молдавиці	346	647	913	1132	250	з Рус-Молдавиці	842	1259	204	322	545	905
Поїзди ідуть від часу до часу. Розвідати можна на стациях Вама, Драгоша і обох Молдавицях.						Поїзди ходять від часу до часу. Розвідатись можна на стациях Вами, Драгоші і обох Молдавицях.						
з Карапчева						до Карапчева						
до Чудина н. С.	854	1007	615	—	—	з Чудина н. С.	555	555	—	—	—	
Перший поїзд іде що понеділка, другий з винятком понеділка, нічний кожної днини.						Перший поїзд іде що понеділка, другий з винятком понеділка.						

□ поїзди поспішні; * поїзди особові; без знаку поїзди мішані. Час середно європейский іде о 46 минут пізнійше від черновецкого часу; нічний час рахує ся від 6 год. вечером до 5 год. 59 мін. рано і азначає ся підчеркне нем минут.

Видає товариство „Руска Рада“ в Чернівцях. За редакцію відповідає Осип Маковей.
З друкарні „Рускої Ради“ в Чернівцях під зарядом Івана Хромовского.

